

Lajos
Grendel

**Padlí
anjeli**

MARENČIN PT

*Pri prvom výročí úmrtia Lajosa Grendela (18. 12. 2018)
na usmievavého a žoviálneho maďarského literárneho priateľa
s pietou a úctou spomínajú prekladateľ, redaktorka a vydavateľ.*

december 2019

LAJOS GRENDEL

Padlí anjeli

a predošlé

Théseus a čierna vdova

Einsteinove zvony

Láska na diaľku

Posledné ráno

Cesta doprázdna

MARENČIN PT

Z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia

u. fond
na podporu
umenia

Vydanie tejto knihy podporil program Publishing Hungary Ministerstva vonkajších ekonomických vzťahov a zahraničných vecí Maďarska.

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÖGYMINISZTERIUM
MINISTERSTVO VONKAJŠÍCH EKONOMICKÝCH VZŤAHOV
A ZAHRANIČNÝCH VECÍ MAĎARSKA

Preklad románov *Az utolsó reggelen* (Posledné ráno), *Utazás a semmi felé* (Cesta doprázdna) a *Bukott angyalok* (Padlí anjeli) podporila Nadácia maďarského domu prekladu (Magyar fordítótársaság), Budapešť-Balatonfüred (2018, 2019).

Vydanie knihy podporil dávno odmlčaný kritik Karol Padák alias pán Vrchovský (1941 – 2016).

Copyright © Lajos Grendel, dedičia, 1991, 1992, 2012, 2013, 2014, 2017, 2019

Translation © Karol Wlachovský, 1998, 2013, 2019

© Marenčin PT, spol. s r. o. Bratislava 2019

Jelenia 6, 811 05 Bratislava

marenčin@marenčin.sk www.marenčin.sk

Cover © Marenčin Media, 2019

Design © Marta Blehová, 2019

803. publikácia, 1. vydanie

ISBN 978-80-569-0383-4 (viaz.)

ISBN 978-80-569-0384-1 (ePDF)

ISBN 978-80-569-0385-8 (ePub)

Natrvalo

(Úvod)

Lajos Grendel (6. 4. 1948 – 18. 12. 2018)

Keď sa najbližší blížny vyberie na časovo nevymedzenú neliterárnu potulku neznámym svetom, v prvej chvíli sa človeku zahmlí mozog. Vzápätí však vyžaruje veľmi ostré svetlo, doslova nezhasiteľné svetlo na všetko, čo obe vedomia spájalo aj rozdeľovalo, nadchýnalo aj zraňovalo. Áno, osirel som. Lebo Lajos mi bol viac ako brat. Povedané jeho výstižnými slovami, bol skutočne „mojím nedostižným ja“. Žil som, žijem a budem žiť s ním skrze slovo na papieri, kým mi to len osud dožičí. Viac neviem ani povedať, ani nemôžem sľúbiť.¹

Maďarsko-slovenský literárny tandem „L. G. – K. W.“ sa teda definitívne rozpadol proti vôli oboch tandemistov. Pravda, stalo sa tak až za cieľovou páskou. Ako významný a prísny maďarský literárny kritik napísal v úvodných vetách nekrológu: *Bol najvýznamnejší maďarský spisovateľ na Slovensku v prehľadnom peletóne od Zoltána Fábryho po Józsefa Gazdaga, pravdaže, nepočítajúc Sándora Máraiho.* (Tu sa žiada poznamenať, že S. M. sa stal naozaj svetoznáмым až po smrti roku 1989.) *A jediný súčasný maďarský spisovateľ, ktorý sa vedel stať rovnako dôležitým autorom slovenskej aj maďarskej literatúry. Jeho knihy sú tak na policiach slovenských čitateľov.²* (A tu sa žiada zase doplniť, že v slovenských kníhkupectvách nateraz sú dostupné štyri knihy v slovenskom preklade, dovedna 7 románov a 55 kratších a dlhších próz,³ zatiaľ čo na maďarskom knižnom trhu nateraz nie je ani jedna kniha.)

Literárny tandem „L. G. – K. W.“ vznikol spontánne zhruba pred 45 rokmi. Môže byť len čiastočná pravda, že L. G. postretlo šťastie, keď sa

stretol s K. W. (Ťažko si možno predstaviť, že napr. tunajší maďarský básnik s boľavým žalúdkom by sa mohol stretnúť s Vojtechom (Bélom) Kondrótom milujúcim nápoje v pohári.) Bolo to skôr zákonité, lebo spojivo tvorili literatúra, vnímanie a názor na literatúru a slovensko-maďarské spoločenské, kultúrne a literárne vzťahy. L. G. si všimol a položil si otázku, ktože je ten Slovak K. W. zo Slovenských pohľadov, čo z maďarskej prózy 20. storočia prekladá prozaikov, ktorí nezapadajú do kánonu socialistického realizmu. A K. W. zase evidoval juvenílie L. G., ktorému sa nedostalo miesto v povestnej prozaickej antológii mladých maďarských spisovateľov na Slovensku, vo vtedajšom emblematickom výbere *Čierny vietor*.⁴ Obojstranné poznanie literárnych záujmov predbehlo osobné stretnutie. To sa uskutočnilo v Bratislave v panelovom byte Laca Nagya na sídlisku Dolné Hony za prítomnosti jedného z najvýznamnejších maďarských prozaikov 20. storočia Miklósa Mészölya a potom v Budapešti v spoločnosti slovakistu a priateľa Slovenska Csabu Gy. Kissa. Z príležitostných stretnutí vzniklo doslova nerozborné priateľstvo na život a smrť. Pomerne dlhý čas L. G. aj K. W. mali pracovisko (vydavateľstvo Tatran a Madách) v budove postavenej (1875) pre bývalú Uhorskú poľnohospodársku úverovú banku na Michalskej ulici č. 9. Priateľstvo malo aj svoju nespornú praktickú stránku, lebo preklady vznikali z rukopisov súbežne s originálom a zavše časopisecky aj vyšli skôr ako originál, ba viacero slovenských knižných publikácií predbehlo aj maďarské vydania (trilógie *Odtienené oblomky* a *Newhontská trilógia*), ba dosiaľ po maďarsky ani nevyšli (autorský výber 55 kratších a dlhších próz *Obsažné batožiny*). V tejto súvislosti azda hodno pripomenúť úsmevnú anekdotickú zádrapku, podľa ktorej preklady K. W. z prózy L. G. vznikali skôr ako originál.

Maďarskí autori na Slovensku mali kontakty so svojimi slovenskými rovesníkmi. Vždy sa našla osobnosť, ktorá vzala na seba akúsi úlohu spojky. Ak do augusta roku 1968 si túto rolu prisvojil prozaik a prekladateľ Dezső Monoszló (Bistro a kaviareň Krym, starý Klub spisovateľov na Štefánikovej ul.), po jeho emigrácii si ju pozvoľna osvojil L. G. (Kaviareň u Michala na Sedlárskej ulici). Zásadná, veľmi pozitívna zmena nastala roku 1986, keď Zväz slovenských spisovateľov výročnú Cenu za prózu vydanú v predošlom roku udelil L. G. V tom bolo kľúčové nekompromisné stanovisko predsedu poroty Ceny I. Madácha Ruda Chmela, ktorý

po tom, čo K. T., slovenský porotca tejto ceny za rok 1985, vyslovil vážne ideové výhrady proti práve vydanému románu *Attételek (Odvođeniny)*,⁵ rázne vyhlásil, že „L. G. Cenu I. Madácha za pôvodnú maďarskú prózu *nedostane*.“ Návrh oceniť celú slovenskú trilógiu *Odtienené oblomky* však preniesol na pôdu Zväzu slovenských spisovateľov, kde ho proti oponentovi D. Okálimu odhlasovali V. Marčok, V. Mináč, V. Šabík, S. Šmatlák, J. Števec a i.) Jeden zamietavý postoj napokon prispel aj k Cene Jána Hollého, lebo v danom prípade najlepšia próza roku 1985 bola predsa len preklad z maďarčiny. L. G. v rozpísaných (a, žiaľ, nedopísaných) spomienkach píše takto: „[...] *stal som sa známy v nielen v maďarských, ale aj slovenských spisovateľských kruhoch. [...] Medzi slovenskými spisovateľmi som chodil tak doma ako medzi maďarskými spisovateľmi. [...] Skrátka, nezместil som sa do kože. Nadviazal som úzke kontakty s mladým Litvákom, Koleničom, Zbružom* (doplňme, čo cudne vynechal: aj s Denisou Fulmekovou a Vernonikou Šikulovou), *ale nadviazal som dobré priateľstvo s Mitanom, Dušekom, Slobodom, Paľom Vilikovským. [...] vraj to bolo prvý raz, že prijímali Maďara, akoby som patrila medzi nich. Bolo to naozaj veľké slovo (a odvtedy sa ani nezmenilo).*“⁶ A tu sa núka stručný dôvetok, žiaľ, s niektorými menami (vrátane L. G.) sa môžeme stretnúť už len na papieri, ich nové a živé slovo chýba natrvalo.

Karol Wlachovský

Pôvodne: štvrtročník *Fraktál*, r. 2 (2019), č. 1.

¹ Karol Wlachovský večer 20. 12. 2018. In: (po maďarsky) *Új Szó (Szalon)*, r. 12, č. 47 (22. 12. 2018), s. 19.

² Csaba Károlyi: Grendel Lajos (1948 – 2019). In: *Élet és irodalom* (Život a literatúra), r. 63, č. 1 (4. 1. 2019), s. 12.

³ *Život dlhý štyri týždne, Odtienené oblomky*, 2. vyd., *Newhontská trilógia, Obsažné Batožiny*, Vydavateľstvo Marenčin PT.

⁴ *Fekete szél* (Čierny vietor), Vydavateľstvo Madách, Bratislava 1972.

⁵ *Attételek (Odvođeniny)*, tretia časť slovenského vydania trilógie *Odtienené oblomky*, vyd. Tatran, Bratislava 1985, 2. vyd. Marenčin PT, Bratislava 2016.

⁶ Grendel: *A svéd királyra gondoltam* (Myslel som na švédskoho kráľa), čas. *Kalligram*, r. 27, september 2018, s. 12 – 13.

Noticky:

Lajos Grendel (1948 – 2018, rodák z Levíc, žil v Bratislave), prozaik a esejista, písal po maďarsky. Vyštudoval na Filozofickej fakulte UK, odbor maďarčina a angličtina. Pedagogicky pôsobil na FFUK v Bratislave a KU v Prahe. Pravidelne začal publikovať roku 1971. Písal romány, krátke a dlhšie prózy, eseje, literárne štúdie, polemické state. Autorský výber z celoživotného diela v slovenskom preklade vychádza vo vydavateľstve Marenčin PT.

Karol Wlachovský (1941, narodený v Košiciach, ale pôvodom z Gemera, nateraz žije v Budapešti), prekladateľ z maďarčiny, literárny vedec, vysokoškolský pedagóg, diplomat. Po maturite študoval ekonomické inžinierstvo na SVŠT a odbor knihovedy (literárny smer) na FFUK. Ešte počas štúdia pracoval v redakcii Slovenských pohľadov, potom vo vydavateľstve Tatran, odkiaľ odišiel do diplomacie (veľvyslanecký radca a riaditeľ Kultúrneho strediska ČSFR a Slovenského inštitútu) v Budapešti, dve desaťročia pôsobil ako pedagóg na univerzitách v Maďarsku. Po príchode do redakcie SP sa začal venovať prekladu maďarskej literatúry 20. storočia. Po odchode do dôchodku sa sústredil predovšetkým na dielo Kálmána Mikszátha (1847 – 1910) a Lajosa Grendela (1947 – 2018), ktorých literárne dielo treba pokladať aj za súčasť slovenského kultúrneho dedičstva.

THÉSEUS A ČIERNA VDOVA

Motto: *Každý okamih je priepasť a jej hlbina mizne vo večnosti.*

*Ak sa podvolíš nevyjadrenej nečasovosti, ktorá naše ja
nečlení osobne ani neosobne, umrieš.*

*Ak ťa vlastná rozpínavosť prevedie cez osobnú lávku,
ani si nežil.*

Gábor Farbauer: Výklad metafory bytia
(*Egy létmetafora kifejezése*)

Britva holičského majstra holí prasací chvost.

(Klapancia z amerického televízneho filmu *Horúca linka.*)

List čiernej vdovy šéfredaktorovi Vydavateľstva Madách

Vážený pán šéfredaktor!

Na sväté sviatky Vianoc som si kúpila jadrný román *Rozchody* Vášho podriadeného pána *Lajosa Grendela*, bývalého priateľa môjho budúceho manžela, a v jednej z hlavných postáv románu som spoznala svojho nastávajúceho muža. Nemala som ťažkosti s určením totožnosti, lebo v spomínanom jadrnom románe vystupuje pod svojim vlastným, počestným občianskym menom, a dielo sa mu svedomia nedotklo o nič menej ako jeho ďalšiemu (zosnulému) priateľovi Andrášovi Pálócimu a pani Olgy, bývalej manželky Pálóciho, a môjho nastávajúceho muža (medzičasom ho pani Olga opustila) a ešte mnohých ďalších osôb. S ľútosťou musím konštatovať, že napriek jadrnosti vyššie spomínaný román je znáška poloprávd, dielo je do špiku lživé a tendenčné. Preto aj prosím,

aby ste v ďalšom texte prívlastok „jadrný“ čítali v úvodzovkách. Musela som sa nad tým zamyslieť, a to nielen v mene zbalamutených postáv románu, ale aj v mene baláchaných čitateľov, či deštrukcia, skrytá v tomto literárnom háve, naozaj vhodne prospieva blahu a budúcnosti socialistickej, realistickej a maďarskej národnej, presnejšie národnej socialisticko-realistickej maďarskej literatúre.

Ako vyjde najavo z riadkov tohto jadrného diela, môj manžel nie je majstrom štýlu, nie je literátom, ale iba obyčajným historikom, ktorý si viac cení svoje povolanie ako ľahkú kariéru, a iba z tohto dôvodu ani v spomínanom románe nechce postúpiť vyššie na somárskom rebríku, lebo podľa najhlbšieho presvedčenia nestojí na šteblíku somárskeho rebríka, ale na pevnej pôde reality. Nie je našou úlohou posúdiť literárne hodnoty spomínaného diela. Jeho zlomyseľný štýl je však beztak zjavný. Autor využil poznámky a denník môjho nastávajúceho muža, pozmenil ich obsah a úprimnosť zastrel hriešnym bludným svetlom zlomyseľnosti, škodoradosti a irónie do takej miery, že potom svojvoľne mohol narábať s faktami a svojvoľne mohol predstaviť Ákoša ako dobyvateľa ženských srdiec a jeho intelekt, ktorý sa zmietať uprostred pochybností, zasa ako školský príklad diabolského pseudoosvietenstva. V tomto jadrnom diele sa stratila naša pravá tvár. Všetci sa stali znetvorenými karikatúrami a pochybné osvetlenie dostala aj naša posvätná minulosť. Tolko by bolo aj stačilo, aby sme podali žalobu proti autorovi a vydavateľstvu. Naším cieľom však nie je zveličovať problém a naše inštitúcie znižovať na predmet všeobecného posmechu. Vaše vydavateľstvo, ktoré je známe aj za hranicami krajiny, urobilo veľa pre rozkvet našej literatúry a jej popularizácie v domáciach aj iných kruhoch. Vydalo medziiným realistické diela Vaše, ako aj ďalších autorov, ktorí stoja na pôde reality. Aj my sa stotožňujeme so slovami básnika: „Nielen pravdivé, ale aj skutočné...“ Myslím, že je povinnosťou vydavateľstva vrátiť otrasenú česť môjmu nastávajúcemu mužovi a podať o ňom pravdivý obraz. Môj nastávajúci muž si už nevedie denník. Okrem záznamov hodil na papier niekoľko epizód zo života môjho otčima Gustáva Halápiho, ako aj pravdivý príbeh nezavršenej lásky, kvôli ktorej sa pani Oľga, jeho podlá druhá manželka, od neho odvrátila a zanechala ho v najväčších ťažkostiach. So súhlasom môjho nastávajúceho muža pripájam dva rukopisy, ktoré ste povinní vydať, lebo iba tak môžete odškodniť odvážneho historika, ktorý skúma naše korene a lieči nás bez

nádeje na uznanie. Ákoš nevie o mojom sprievodnom liste, ale môžem Vás ubezpečiť, že je zástancom realistickej literatúry. Aj on tak ako aj ja trváme na tom, aby autorstvo rukopisu, alebo aspoň jeho redakciu prijal ten istý *Lajos Grendel*, ktorý si urobil posmech z Ákošovho vajatania a tak surovo pokoril jeho česť. Toto bude naša šlachetná pomsta.

S prejavmi úcty Iveta Halápiová

Stretnutie Thésea s Hermom a Lžiariadnou

Zaplietol som sa do hroznej šlamastiky.

Východisková situácia: ja som neotrasiteľný a odvážny kráľovič Théseus, a keďže som sa narodil v dvadsiatom storočí, pred vchodom do labyrintu iba kvočím zahĺbený do seba ako oškľbaný vykrmený gunár na export a ramená mi zaťažuje ťarcha prežitých rokov. Dostal som len túto úlohu. Čakať! Mal som zhrdzavenú, vyštrbenú šabľu, no ešte aj tú mi vzali.

Opakujem: strašná šlamastika, pľuhavá situácia.

Ako som sa oženil aj po druhý raz, stal som sa domasedom. Nechodím do kina, nenavštevujem divadlo, nečítam knihy (noviny tiež len ráno v ústave), zďaleka obchádzam zábavné podniky, zato vďačne rojčím pri kulise monotónneho hukotu práčky, Oľge pomáhám rozvešať bielizeň (no len našu), večer zapínam televízor. Mám rád populárno-vedecké a kriminálne filmy, rozličné ankety a spravodajské magazíny, ale nenávidím revuálne programy, estrády a muzikály. Každý večer si pozriem Televízne noviny. Strpím, aby mi v najintímnejšom kútiku môjho súkromného života, na dosah vystretej ruky, pred nosom vybuchovali bomby teroristov, podpisovali a porušovali sa mierové dohody, gladiátori v zelených alebo modrých dresoch vyhrávali také a onaké poháre a aby som sa zo satelitného záberu sám mohol presvedčiť, že v Paríži práve prší, v Madride je teplo a zajtra k nám zase zavíta jar. Hlava mi napúcha od prívalu informácií, ale moja osobná účasť nie je potrebná ani v jednej krvavej alebo nekrvavej udalosti. Mám pocit, že som pánboh: vidím všetko a všetko aj zabudnem do nasledujúceho dňa. Keď sa priviniem na Oľgino pevné podbrušie, cítim, že uprostred svojej izby žijem v prívale udalostí. Zdá sa, že už ma nikto a nič nemôže prekvapiť. Som vyhasnutá sopka. Môžete pokojne spať, občania Pompejí!

A zrazu v najnepredvídanejšej chvíli, na konci Televíznych novín a pred nejakou filmovou limonádou potuteľne prišiel pán Hermés. Existenčne som sa beztak rozhodol pauzovať. Vtedy si spravidla hoviem pred vchodom do labyrintu. Ako posledný anachronistický exemplár ľudského rodu bez poslania kochám sa v hmýrení mojich spoločných rodákov. Tuto staršia žena prevetráva svojho pudlíka a tamto ošiaľ nad zachovaním rodu zbavuje mládež rozumu, ach, šťastní zalúbenci, večná vidina vo večnom bludnom kruhu! Pred vchodom do jaskyne sa mihá čoraz viac áut stredoeurópskych značiek majiteľov vozidiel so stredoeurópskymi značkami. V divadle sa rozsvietia rampy, v kinách zhasnú lustre a začne sa veľké večerné kultúrne omamovanie seba samého. Kedysi aj ja som vlastnil Ladu, ale predal som ju – na radosť ochranárov prírody a upokojenie vlastného svedomia. Nikto ani nefľochne po mne, po Théseovi. Nie som žobrák, len by som rád presnoril labyrint. Avšak túto úlohu mi nezadali.

– Hľadá ťa nejaký zošúverený starý chren, – povie Oľga. – Volá sa Hermés.

Pán Hermés sa nestačí ospravedlňovať, že ma vyrušuje v takej pozdnej hodine a na javisku môjho súkromného života. Sprvoti sa mi hnusil a ľutoval som ho hlavne kvôli nevlúdnemu zovňajšku a nedbalému oblečeniu, ďalej preto, lebo sa celý triasol, čo prezrádzalo počiatkové štádium Parkinsonovej choroby – a ja sa tejto pliahy bojím viac ako rakoviny.

– Počul som veľa dobrého o vašej záslužnej práci v Paleogerontologickom ústave, – začal sa zaliečať môj hosť. – Ste veľký vedec a veľký človek.

– V ústave zamestnávajú aj znamenitejších vedcov, než som ja, – odpovedal som.

– Šlachetná práca a pramálo vďaky.

– Malá je aj pláca.

– Veru tak, – povedal. – Materiálne ocenenie... Teda tak, nesprávny prístup.

– No a čo je nové na Olympe? Budú zmeny?

– Na Olympe desaťtisíc rokov je sekunda.

Veľmi by ma zaujímalo, od koho pán Hermés získal môj kádrový profil, že sa tak zoširoka púšťa do výkladu cieľa svojej návštevy. Zrejme ho

tak informovali, že som prefíkanec, a najprv chcel odhaliť moje slabiny. Ruka sa mu síce chvela, no hneď v prvom momente som zbadal, že sa ma nebojí, ani nemá zábrany. Napriek zošúverenému zovňajšku mal živý a bdely pohľad a jeho móresy prezradili, že už ochutnal moc, a kto ju raz už ochutnal, ináč vidí svet ako tá záľaha nevýrazných darmožráčov v tlači alebo v rozhlase. Úzkostlivo dával pozor, aby čo najmenej prezradil o sebe. Pán Hermés ostrým zrakom postrehol, že sa ma zmocnili pochybnosti.

– Nezabúdajte, že som iba Hermés, posol, – skromne povedal.

– A zaujíma vás moja práca, pán Hermés?

– Prirodzene, aj tá vaša práca. Ale teraz by som sa chcel s vami pozhovárať o dôvernejších veciach.

– Takže niekto vás upozornil na mňa?

– Presne tak, – odpovedal.

– V dobrom zmysle slova?

– No pravdaže...! Počuli ste už o Gustávovi Halápim?

– Gustáv Halápi? On ma spomínal?

Pán Hermés sa nevýrazne usmial.

– O tom nemôže byť reč. Už je dávno mŕtvy.

Bolo by vhodné povedať, že sa mi nepáči táto hra na skrývačku, neobľubujem krížovky a šachové úlohy, lebo si nerád lámam hlavu, lebo ma nudí, unavuje ustavične si lámať hlavu, a čo ma stálo poznať sám seba, vyznať sa v iných, osvojiť si rozličné fortiele, vynaliezavosť a prefíkanosť, ako sa treba obracať v živote, a v poslednom čase som si obľúbil skôr otvorenú, priamu reč. Mám rád jednoznačnosť, nenávidím viacvýznamovosť. Rád viem, na čom som. Keď vyjdem na balkón a pohľad obrátim na západ, vidím továrenský komín, ktorý od rána do večera kúdoľí špinavý čierny dym. Jednoznačne znečisťuje ovzdušie. Mali by zatvoriť továreň. Ale nemožno ju zatvoriť, lebo potom by museli zatvoriť každú druhú. Raz sa minie čistý vzduch. To je zase jednoznačné, jasné a pochopiteľné ako tisíc a jeden. Raz sa zadusíme. Ale aspoň viem, čo nás čaká, a keďže proti znečisteniu ovzdušia, ako aj vody a pôdy a duše som beztak bezmocný a máme ešte trochu času nadýchať sa čistého vzduchu, usilujme sa naliať čistú vodu do pohára.

– Som zaneprázdnený človek, – povedal som.

– To vieme, – odpovedal pán Hermés.

– Nemám rád, ak sa mi prihovárajú v množnom čísle. To je také, akoby ste zastupovali nejaké združenie.

– Množné číslo má svoj dôvod, – povedal môj hosť. – Spomínal som, že som iba posol.

– A čo by som mal vedieť o pánu Gustávovi Halápiim?

– Mali by ste o ňom napísať štúdiu.

– Predsa vôbec neviem, kto to bol.

– Roku 1944 zo svojho domu vyhnal nacistov palicou.

– To je všetko pekné, – povedal som. – Ale čo s tým mám spoločné?

– Ste historik, alebo nie?

– Jeden z mnohých.

– No vidíte! Tak sa ma nepýtajte, čo s tým máte spoločné. Vaša úloha bude napísať štúdiu o skutkoch Gustáva Halápiho.

– Vykonal teda aj iné skutky?

– Pravdaže. V istom období to bol veľmi dôležitý človek. Myslím to tak, že pôsobil v dôležitej funkcii. Podujmete sa napísať štúdiu?

– Nie.

Predpokladal som, že pán Hermés bude nástojčivý a zo svojho čarodajného klobúka vyloví bieleho králik, predstaví ho ako dušu Gustáva Halápiho a potom mi predloží rukolapné dôkazy, že Gustáv Halápi, len tak mimochodom, objavil aj obruč na koleso a na severnom póle vykopal striebornú vojnovú sekeru. Alebo to skúsi hypnózou ako starý zákazník paleogerontologického ústavu, postrach nás všetkých, podplukovník vo výslužbe, ktorý sa navyše volá Richard Plukovníkov a je aj hluchý, aj krátkozraký, ba aj čiastočný invalid, avšak od nejakého indického jogína si osvojil všetky fortiele hypnózy. Richard Plukovníkov nás päť rokov prenasledoval sto- stodvadsaťstranovou štúdiou, v ktorej opísal dobrodružstvo Františka Jozefa v Devínskej Novej Vsi. Podľa neho v dedine žila nejaká Šarlota, ktorú každý mesiac raz mal česť navštíviť K.u.K preoblečený za pocestného Angličana. O hodnovernosti príbehu nás podplukovník presvedčil hypnózou, ale na jeho smolu účinok hypnózy sa pomínul, len čo z ústavu vyložil nohu. Poriadok sveta a v ňom aj rukopis Richarda Plukovníkova sa prechýlil na svoje pôvodné miesto. Stačilo prelistovať prvé strany rukopisu a zaraz sme jasne videli, čo sme predtým nepostrehli, že štúdia je donebavolajúca somarina.

Našťastie pán Hermés teraz neuplatnil podobné praktiky. Nedal

najavo ani svoje rozčarovanie. Akoby si bol skôr istý svojou vecou, že stadiaľto sa musí pobrať. Théseus by bol rád povzbudil starého androgýna s Parkinsonovým syndrómom, ale spomenul si, že predtým ho naozaj nikto nepotešil. Útecha je predsa len dar. Ak dačo darujeme, čo bolo naše, súčasne sa teda aj ochudobňujeme. Théseus mal tvrdé srdce.

- Lutujem, - povedal som pánu Hermovi veľmi vládnym hlasom.
- Skutočne som mimoriadne zaneprázdnený.
- Chápem, - smutne povedal pán Hermés. - Rozumiem. Boh s vami!

Unavený opakovanými stereotypmi existencie, so zrelou, trochu prešedivenou a plešivejúcou hlavou často uvažujem o tom, že azda som si mal vybrať inú životnú dráhu, vážnejšiu a výnosnejšiu. Ale je to oneskorená ľútosť. Som historik a teraz ako mám rád svoj odbor, tak ho aj nenávidím, lebo v ňom zakrátko možno získať slávu menším šarlatánstvom. Ale treba sa mať na pozore. Verejnosť môžeme zavádzať hlbokým dunivým hlasom, lebo zakaždým sa nájde ktosi, kto nás prekričí, a ak decibely nášho hlasu nezosilní vplyvný príbuzný, priateľ alebo spolužiak, závaný ideológie sa nám zaprú do plachát práve z nepriateľskej strany a potom sa nepochybne nevyhneme neúspechu. Vždy som sa bál, že sa zosmiešnim. Svoje povolanie som radšej bral vážne, stránil som sa demagógie, inými slovami, nepachtil som po kariére. V odborných kruhoch oceňujú moju prácu, ale moja vedecká autorita je nepatrná. O to viac som vystavený napospas vrtochom podobných bláznov a šialencov, ako je pán Hermés. Tu sa za historika predsa môže pokladať každý, kto už dosiahol vek štyridsať rokov, a keďže my starší predstavujeme polovicu obyvateľstva, sme oveľa bohatší na amatérskych historikov ako na prírodné suroviny. Sotva sa pritrafí taká rodina, z ktorej by neboli vysídlili, obvinili alebo povláčili aspoň jedného člena. Sotva sa vyskytne človek, ktorého niektorý predok by nebol padol vo vojnách 20. storočia, nebol by prešiel komínom daktorého krematória alebo by sa nebol vybral do sveta smerom na Západ. Takýto svet je zlatá baňa pre amatérskych historikov. A neuplynie ani týždeň bez toho, žeby sa aspoň jeden zlatokop pod pazuchou s rukopisom nebol obšmietal okolo paleogerontologického ústavu. Tieto rukopisy musíme spravidla obratom vracieť autorom. Preto zlatokopi bez ohľadu na pohlavie, vek, vierovyznanie a národnosť

na nás nadávajú, vyčítajú nám falšovanie dejín a v ich pohľade sa zrači pomätenosť.

Keď sa ma teda Oľga spýtala, čo chcel hosť, bez podozrenia som odpovedal takto:

– Ale nič. Je to len nešťastný blázon, jeden z mnohých.

Vyhlasenie bolo ľahkomyselné. Akoby som sa nebol neraz presvedčil, že sused, vrátnik, verná alebo neverná manželka, tajný radca, mladý tajomník, opálená mladica, byrokratický zelenáč, ministerský vodič – všetci môžu byť mojimi nepriateľmi. Nikdy nebudem vyspelý.

Na druhý deň som odcestoval na vidiek a pána Herma som celkom vypustil z pamäti. Teraz mi patrí svet, myslel som si, Théseus teraz nie je historik, ale člen poroty amatérskej súťaže mladých dievčat v umeleckom prednese, a sám som nechápal, prečo mňa, historika, vybrali do poroty zostavenej zo samých literátov a hercov. Zdá sa, že potrebovali aj laika. Nieкого, kto je vyslovene hlúpy, kto sa nevyzná ani v literatúre, ani v umeleckom prednese, ale zastupuje ľud medzi početnými odborníkmi. Moje podozrenie sa rozplynulo, keď sa jeden starý opičiak, tiež člen poroty, bez okolkov priznal, že takéto festivaly ho nudia, literatúra mu už lezie laktom a členstvo v porote prijal len preto, že pásať sa očami na palette nádherne tvarovaných zadočkov gymnazistiek je polahoda, tu sa od rána do večera môže beztriestne kochať a zato mu ešte navyše aj platia. Môj novopečený priateľ patrila do vekovej skupiny, ktorá si užila vojny, perzekúcie Maďarov, kolektivizácie, stalinizmu, štyridsiateho ôsmeho a šesťdesiateho ôsmeho roku, a teraz, na sklonku svojho mužného veku, akoby sa nostalgicky ešte raz popásoval pohľadom na večnej roličke, kde sa mu kedysi zelenala zarosená tráva a mečali ovečky.

Ja som sa so svojím hlasom zakaždým pridal k väčšine, aby som predsa nevyzeral ako totálny hlupák. Bol by som zvedavý, či sa aj tu v zákulisí vyskytujú machinácie, ale zvedavosť som v sebe radšej potlačil, aby nevyšlo najavo, že som nerozhladený. Predpokladajme, že v zákulisí sa dohodnú, pomyslel som si. Ak je to tak, boli by blázni, keby to vešali laikovi na nos. Ale dajme tomu, že to nerobia, nebudaj nepochopia moju zvedavosť. Zajtra si potom za mojím chrptom všetci budú šeptať, že som podkupný. Že som mal narážky. Že vysoko rúbem a už sa mi máli honorár. Radšej teda pozláťme frázu, že mlčať je zlato, a vypočujme si veľa dobrých (aj

zlých) básní z úst radu pekných (aj škaredých) dievčat, zbožne počúvajte, bodujte a hlasujte, ostatné Božia ruka nejako zariadi.

Potom člen poroty Théseus v hotelovom bare prebdel noc a na druhý deň zmeškal slávnostné odovzdávanie cien. Radšej sa teda odobral obedovať, člen poroty Théseus si objednal hovädzí vývar a restovanú pečeň a vypil more piva. Pivo s chabou penou bez rumu alebo borovičky, lebo tu sa to nepatrí. Potom porotca na chvíľu zostal osamote pri stole, tváril sa pomerne smutne a pohrúžil sa do seba, nato ho poľutovala jedna z gymnazistiek, bez opýtania si prisadla k nemu a povzdychla:

– Ó, porota!

– Áno, porota, – povedal som a podal jej ruku.

– Ja som získala druhé miesto vo štvrtej kategórii, – predstavila sa dievčina. – A tamtá, – ukazovala na vedľajší stôl, – je moja priateľka a bola tretia v piatej kategórii.

Porotca sa potešil.

– Prejdime do kaviarne, – navrhla recitátorka s druhým miestom vo štvrtej kategórii a kývla aj na svoju priateľku.

– Ohromný nápad, – povedal som. Théseus a milovníčky literatúry z dvoch recitačných kategórií so zvodnými knísavými zadkami a perami natretými rúžom sa teraz už horlivo napájali pivom. Tento deň zastihol porotcu práve v melancholickej nálade a spomenul si na nedávne ráno, keď v kúpeľni jedol vajcia na mäkko, pred jeho duševným zrakom sa vynorilo pľuštivé novembrové popoludnie a bezdôvodne sa takmer rozplakal.

– Hneď som vás spoznala, – v kaviarni povedala recitátorka zo štvrtej kategórie. – Máte veľmi charakteristickú tvár.

– Aj vy.

– Ja potom nemám. Som vyslovená škrata.

– Ale veľmi príznačná, – nenútene vyhlásil porotca, lebo razom ho opustila melanchólia, keď ho obklopili dve dievčatá, ktoré najprv iba opatrne, ale potom čoraz vehementnejšie začali brýzgať na prácu poroty. Porotca demokraticky veľkoryso znášal nadávky, ktoré mu sypali na hlavu, a vyhovárať sa mu vôbec nezišlo na myseľ. Nakoniec recitátorka zo štvrtej kategórie vyniesla rozsudok:

– Napriek tomu sa zdá, že ste slušný chlapík. Píšete aj básne?

– Bohchráň! – povedal som. – Som historik.